

Dronten, 17 november 2022

Betreft: reactie consultatie gewaslijsten Vanggewassen en Wintergewassen

Bij deze wil de Nederlandse Akkerbouw Vakbond graag namens haar leden reageren op de gewaslijsten Vanggewassen en Wintergewassen in het 7^e Acteprogramma zoals die voorliggen voor consultatie.

Kalenderlandbouw

Allereerst willen wij een algemene opmerking maken: als boeren zijn wij gewend om flexibel te reageren op wisselende weersomstandigheden. We zien de afgelopen jaren grotere extremen in het weer door de klimaatverandering wat van ons een nog grotere flexibiliteit vereist. Tegelijkertijd zien wij bij de wetgever een toenemende neiging tot kalenderlandbouw. Wij vinden dat de strikte hantering van kalenderdata in de regelgeving op geen enkele wijze recht doet aan wisselende weersomstandigheden en de daarmee samenhangende biologische processen waar wij als akkerbouwers mee te maken hebben. Wij verzoeken u dan ook dringend om deze trend tot meer kalenderlandbouw te stoppen en met de regelgeving meer mee te bewegen op de omstandigheden in het veld.

Vanggewassen

Op de lijst met vanggewassen hebben wij op zich geen aanvullingen, maar wij zijn wel verbaasd over de aanname dat vanggewassen 40 kg/ha stikstof opnemen. Voorheen werd een getal van 25 kg/ha gehanteerd. Door één onderzoek gedurende één jaar is deze grens nu ineens drastisch verhoogd. Wij verzoeken u om hier nog eens kritisch naar te kijken, want wat ons betreft is de wetenschappelijke onderbouwing van 40 kg/ha te mager. Akkerbouwers zijn vanwege de kosten terughoudend met bemesting, waardoor het N-overschot in het algemeen klein zal zijn. Bij veruit de meeste gewassen moet men bovendien bemesten op basis van een bodemonmonster. Wij verwachten daarom niet dat er standaard 40 kg N achterblijft na de oogst.

Wintergewassen

De NAV heeft de volgende aanvullingen en opmerkingen bij de lijst Wintergewassen:

1. Pootaardappelen. Op zand- en lössgrond vindt de oogst van pootaardappelen plaats tussen half augustus en eind oktober. Een en ander is afhankelijk van het weer. Om te kunnen rooien is het belangrijk dat de moederknollen volledig zijn vergaan, zodat zij het pootgoed niet kunnen besmeuren bij de oogst en inschuring. Pootaardappelen worden in principe zo geteeld dat zij klein blijven i.v.m. vervoer, vooral bij export. Daarom wordt er in de pootgoedteelt weinig stikstofbemesting toegepast en zal er dus ook na de oogst weinig over zijn in de bodem. De oogstdata van pootgoed variëren sterk, omdat er zowel behoefte is aan vroeg pootgoed als aan later geoogst pootgoed. Daarvoor worden de zogenaamde 'vroegrijpheidscijfers' gehanteerd. De oogstdata zijn ongetwijfeld geanonimiseerd op te vragen bij de NAK en de rijpheidscijfers zijn ook bekend. Wij stellen daarom voor om pootaardappelen met een laat rijpheidscijfer als winterteelt aan te merken. Het is echt een misvatting (die we overigens ook terug zien in het feit dat pootaardappelen niet bij vroeg rooien als activiteit in de ecoregeling van het NSP is opgenomen) dat pootaardappelen allemaal al in juli en augustus worden gerooid. Dit is gebaseerd op de mening van een onderzoeker van WUR maar is makkelijk na te gaan met de informatie die bij de NAK aanwezig is. Wij verzoeken u dan ook om pootaardappelen toe te voegen aan de lijst Wintergewassen.
2. Consumptieaardappelen. Het is volkomen onterecht dat consumptieaardappelen ontbreken op de lijst van wintergewassen. Veruit de meeste consumptieaardappelen worden na 1 oktober geoogst. (Ter illustratie: de herfstvakantie, altijd in de tweede helft van oktober, is ooit in het leven geroepen zodat kinderen konden helpen met de aardappeloogst. De herfstvakantie heet

in Duitsland ook nog Kartoffelferien.) Uit onderzoek van de WUR (Verhoeven *et al.*, Teeltvervroeging bij consumptieaardappel en snijmaïs op zand ten behoeve van vanggewassen, 2011) blijkt dat vervroegen van de oogst van consumptieaardappel op zand in combinatie met een vanggewas telen leidt tot een *groter* N-overschot i.p.v. een kleiner. Dit komt doordat het aardappelgewas in de laatste weken meer stikstof opneemt dan kan worden bereikt met een vanggewas. De maatregel is dus in onze ogen contraproductief. Bovendien levert het telen van een vanggewas problemen op met de bestrijding van de aardappelopslagplanten (planten uit achtergebleven knollen). Zowel deze opslagplanten als de vanggewassen houden de populatie van plantparasitaire aaltjes in stand of vergroten deze zelfs, zodat de problemen hiermee in het volgende jaar groter zullen zijn.

Voor de bodem is het vaak ongunstig om na de oogst de grond te bewerken, dus inclusief de inzaai van vanggewassen, omdat dit vaak de vorming van slomp bevordert. Dit geeft op zijn beurt weer meer risico op uitspoeling. Goede boerenpraktijk is om de grond 'stijf' te laten liggen en de natuur haar werk te laten doen in de winter.

De meeste consumptieaardappelen op het zuidelijk zand worden geteeld voor de fritesfabrieken. Deze hebben voor hun bedrijfsvoering belang bij bepaalde rassen en de directe aankoop 'afland', dus zonder bewaring. Bovendien worden er eisen gesteld aan de lengte van de aardappelen. Deze eisen van afnemers (en consumenten) vormen de realiteit voor de boer. Bovendien is de hele bedrijfsvoering op zand niet gericht op inschuren. Als iedereen voor 1 oktober de aardappelen moet rooien ontstaan er daarnaast ook nog eens grote problemen in de beschikbaarheid van arbeidskrachten.

Conclusie: Verplicht rooien van consumptieaardappelen geeft volgens de WUR grote opbrengstverliezen. De stikstofuitspoeling wordt door de combinatie van vroeg rooien en een vanggewas niet verminderd maar vergroot en er is geen mogelijkheid om de natuur haar werk te laten doen in de bestrijding van aaltjes. Daarnaast geeft verplicht vroeg rooien grote problemen in de keten. De doelen worden niet gediend, de problemen en opbrengstderving zijn groot en de bestrijding van aaltjes wordt in het volgende teeltjaar moeilijker. Wij verzoeken u daarom dringend om consumptieaardappelen toe te voegen aan de lijst Wintergewassen.

3. Zetmeelaardappelen. De oogst van zetmeelaardappelen is in het algemeen voor een groot deel na 1 oktober. Het volgroeide gewas neemt meer stikstof op dan een vanggewas. Ook het aandeel zetmeel neemt juist in de laatste weken van het gewas nog toe. Vervroegen van de oogst is onevenredig negatief voor de opbrengst en daarmee voor het saldo voor de boeren. Bij vroeg rooien is het N-overschot bij rooien hoger en heeft een vanggewas slechts een geringe toegevoegde waarde. In het gebied waar zetmeelaardappelen worden geteeld spelen bovendien ernstige problemen met cyste-aaltjes, de oorzaak van 'aardappelmoehheid'. Vanggewassen zijn in het algemeen een gastheer voor vrij-levende aaltjes en zullen dus op hun best de aaltjesbesmetting van de grond gelijk houden maar deze meestal vergroten. Goede boerenpraktijk is om de grond spoor aan spoor aan te rijden om minder lucht in de grond te hebben zodat de verliesknollen verrotten vanwege vocht en zuurstofgebrek en/of beter kapot vriezen bij vorst. Dit kan op zandgronden zonder risico van bodemverdichting. Het aardappelloof ligt boven op de grond en gaat eventueel stuiven voldoende tegen. Advies is ook van adviseurs om de grond niet te bewerken en desnoods alleen de spuitsporen en kopakkers los te trekken om de verliesknollen bovenop te laten liggen zodat die ook snel kunnen bevriezen. Een groenbemester zaaien werkt dus averechts op het biologisch bestrijden van verliesknollen en dus ook op het bestrijden van aardappelmoehheid. Dit betekent dat de verplichte teelt van een vanggewas leidt tot meer bestrijdingsmaatregelen tegen aaltjes in de volgende teelt. Wij vinden dit een ongewenste afwenteling.
4. Cichorei. Dit is een bijzondere teelt voor Nederland die steeds meer naar de lichtere gronden verschuift. Cichorei staat bekend om zijn goede diepe beworteling, mooie structuur en het is een lage N-behoefte gewas. Er is een toenemende behoefte aan inuline, wat gewonnen wordt uit cichorei. De toegepaste gewasbescherming is zeer laag. Eigenlijk een duurzaam gewas, dat door deze 1 oktober maatregel niet weg mag vallen. Verwerkings-technisch gezien - het product

is pas rijp te oogsten bij een bepaalde buitentemperatuur - is vervroegen ook niet voor het hele areaal mogelijk. Wij verzoeken u daarom dringend om cichorei toe te voegen aan de lijst Wintergewassen.

5. Vlas en vezelhennepe. Net als cichorei zijn vlas en vezelhennepe gewassen met potentie. Ze hebben een lage stikstofbehoefte en er wordt nauwelijks gewasbescherming in toegepast. Ze wortelen diep en zijn daarmee goed voor de bodemstructuur. In alle opzichten dus 'goede' gewassen. Ze worden daarom terecht meegenomen in het beloningssysteem in het GLB. De teelt dreigt nu juist in gevaar te komen doordat deze gewassen niet op de lijst met wintergewassen staan.

Er is veel geïnvesteerd om deze teelten van de grond te krijgen. De producten kunnen een zeer goede bijdrage leveren aan de biobased economie en aan de klimaatopgave doordat ze een alternatief voor diverse oplossingen in de bouw kunnen vormen.

Wintervlas staat op de lijst van vanggewassen. In onze ogen zou het juist op de lijst van wintergewassen moeten staan, omdat het als hoofdgewas in de herfst wordt gezaaid.

Vezelhennepe wordt meestal wel voor 1 oktober geoogst, maar afhankelijk van de omstandigheden is het soms essentieel om het gewas langer te laten staan, zodat de vezels makkelijker loskomen bij de verwerking.

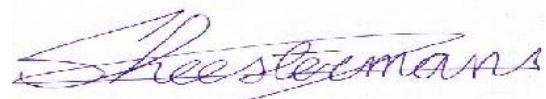
Zowel hennep als vlas worden in zwad op het veld gelegd. Daarna kan het stro, afhankelijk van de weersomstandigheden, een aantal weken drogen en roten. Dit wordt dauwrotten genoemd. Tijdens het roten breken enzymen de pectine, die de vezels en houtachtige delen (lemen of scheven) aan elkaar bindt, af. De rotingsgraad beïnvloedt de gebruiksmogelijkheden van de vezel. Door de relatief late oogst van met name hennep zal de navolgende rotingsperiode vaak na 1 oktober liggen.

Gezien het feit dat beide gewassen meerdere duurzame doelen dienen, zowel tijdens de teelt als bij het gebruik van de producten, en dat ze niet uitspoelingsgevoelig zijn, verzoeken wij u dringend beide gewassen toe te voegen aan de lijst van wintergewassen.

Samenvattend durven wij te stellen dat het niet toevoegen van de door ons genoemde gewassen aan de lijst Wintergewassen in alle opzichten contraproductief zal werken. Wij hopen daarom van harte dat u onze zienswijze serieus in overweging neemt. Uiteraard zijn wij altijd bereid tot nadere toelichting indien gewenst.

Teun de Jong,
Voorzitter NAV

Sjoerd Heestermans,
portefeuillehouder Bodem en mineralen